

KONYA'DA BİLİNMIYEN BİR SELÇUKLU DEVRİ ESERİ

MEHMET ÖNDER

Kaybolan belgeler

Anadolu Selçukluları devri mimarî eserlerinden çoğunun bugün kitabeleri yoktur. Bunlar, ya zamanla yerlerinden alınarak, kaybedilmiş, ya da şu veya bu sebeplerle kazanmış, yokedilmiştir. Asılları vakıf olan eserlerin hemen büyük bir kısmının vakfiyeleri de zamanla kaybolmuş olduğu için, bu gibi kitablesiz ve vakfiyesiz eserlerin hangi tarihte ve kim tarafından yaptırıldığı kesin olarak bilinmemekte, bunlar bilgimiz dışında bir takım adlarla tanınmaktadır. Örneğin, Konya'daki Selçuklu devri eserlerinden Keşikbaş Türbesi, Tercuman Mescidi gibi eserler bu cümledendir. Ayrıca, Konya'da Abdülaziz mahallesindeki Şeyh Abdülaziz Mescidi de, Selçuklular devrinde belirli bir üslûpta yapılan mescid tiplerinden olduğu halde, son birkaç yıl öncesine kadar, banisi ve inşa yılına dair yazılı bir belgeye rastlanmadığı için tamamen meçhulümüz olmaktan ileri gidememiş, (Abdülaziz Mescidi) adından başka hiçbir bilgimiz olmamıştır. (Resim: 1-2),

Yeni bir Selçuklu kitabesi

Son yıllarda, Abdülaziz Mescidinin yıkılmak üzere olduğu görülerek, tarafımızdan onarımı yaptırılmıştır. Bu onarım sırasında, Mescid'in çamur harçla sıvalı mihrabı sökülmüş (Mihrab'ın üst alınlığında bulunan firuze renkli diktdörtgen şeklindeki girkaç düz çini ile mihrap kemerinin altındaki الرحمة و الرضوان يا ذا الجعة

و ibaresini taşıyan alçı kabartmalar yerlerinde bırakılarak), sıva altındaki mihrap nişini dolduran molozlar temizlettirilmiştir. Mescid mihrabının orijinal yapı artıklarını ihtiva eden bu moloz yığıntısı arasında, yazılı çini parçaları ile alçı süsler bulunmuş, bunlar Konya Müzesine taşınarak tasnif edilmiştir.

Molozlar arasında bulunan ve şimdiye kadar bilinmeyen çini parçalarının Mescid'e ait kitabe artıkları olduğu anlaşılmıştır. Lâcivert renginde bir zemin üzerine beyaz renk kabartma Selçuklu süslüsüyle yazılan ve büyük bir kısmı noksan olan kitabeden şu ibareler kısmen tamamlanarak okunabilmektedir:

- 1 — بسم الله الرحمن الرحيم عمر هذا المسجد
- 2 — في أيام السلطان الأ عظم ظل الله في العا
- 3 — لم عز الدنيا والدين الاسلام والمسلمين ابو
- 4 — الفتح كيكوس بن كيكسرى
برهان امير المؤمنين
- 5 — العبد الضعف في سنة احدى
خمسین و ستیاه

Fotoğrafından da anlaşılacağı üzere, 15 parçadan ibaret noksan kitabe'nin yukarıda görüldüğü şekilde tarafımızdan tamamlanan ibarelerinden, Mescid'in tahminen 651 H. (1253 M.) yılında, Selçuklu Sultanı Keyhüsrev oğlu İzzettin Keykâvus II. un devletli günlerinde yaptırıl-

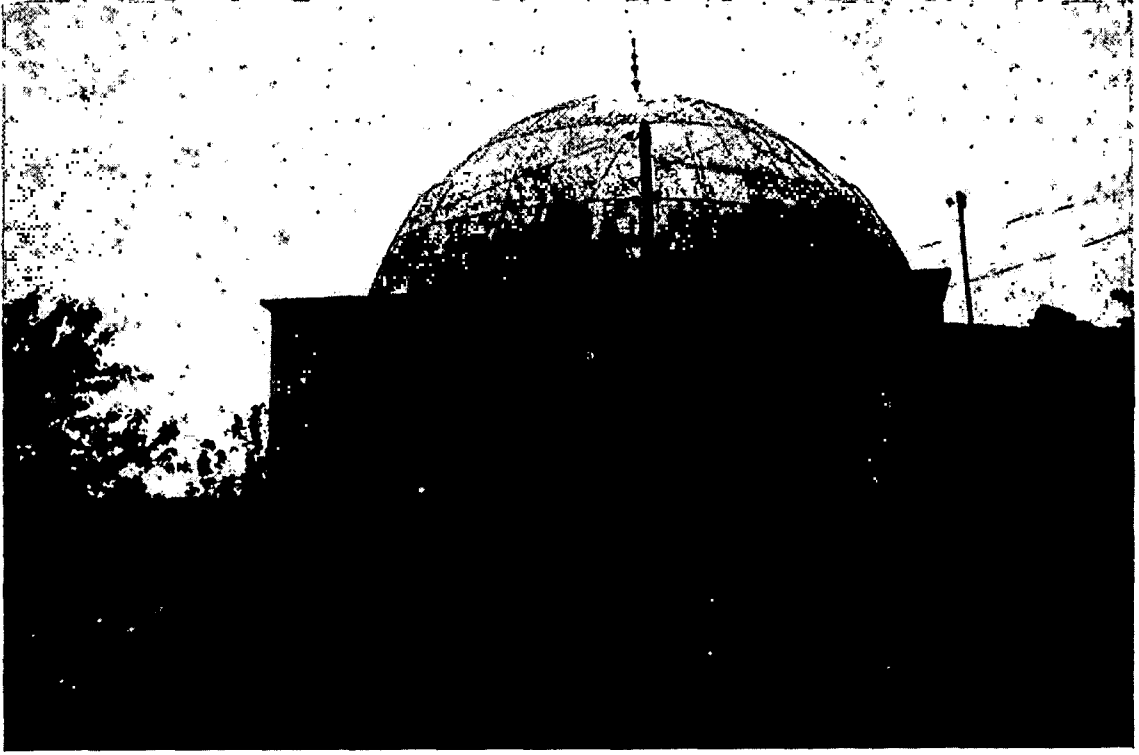
diği anlaşılmaktadır. Mescid'i yaptırana ait ikinci parti kitabe kaybolmuş, yalnız tarih ibaresinden bazı kısımlar bulunmuştur. (Resim: 3)

Böylece Abdülaziz Mescidi'nin yapılış tarihi kesin olarak mimarî tarihimize girmiş olmaktadır.

Abdülaziz Mescidi adı

Fatih devri Karaman Vilâyeti evkafı defterinde (Vakf-ı Mescid-i mahalle-i Abdülaziz) şeklinde yer alan Mescid, 978 H. (1570M.) tarihli bir vakıf kaydında da Abdülaziz Mescidi adıyla diğer mescidler arasında sıralanmaktadır (Konya Müzesi Şeriye sicilleri, C: 2 s: 102). Bugün de Mescid'in bulunduğu mahalleye (Şeyh Abdülaziz Mescidi) denilmektedir. Mescid mi mahalleye, mahalle mi mescid'e ad vermiştir? Bunu tayin etmek güç olmakla beraber, bazı belgeler bize Mescid ile Şeyh Abdülaziz adı arasında ilişkiler kurmaktadır. Şöyle ki: XVI. Yüzyılda yazıldığı anlaşılan Risale-i Tevarih-i Enbiya-ü Evliya-ü Âli Osman adlı yazma bir eserde (Paris, Bibliothèque Nationale, Turc, Anc. F. 119), Osman Gazi'nin babası Ertuğrul Gazi'nin meşhur saltanat rüyasını gördükten

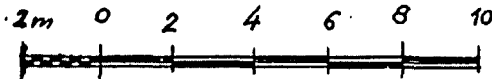
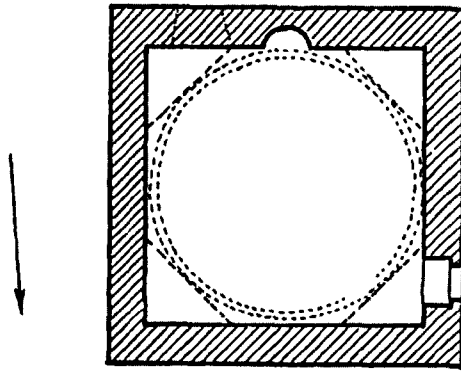
sonra, Konya'ya gelerek Selçuklu sultanı Alâeddin'i ziyaret ettiği, Sultan'ın Ertuğrul Gazi'ye hediyeler ve tabl verdiği (Varak: 9/b), Ertuğrul Gazi'nin ayrıca Sultan Alâeddin'in bilgin veziri Abdülaziz'i de ziyaret eylediği, vezirin kızı Rabia Hatun'la oğlu Osman'ı nikâhladığı (Varak: 10/b), vezir Abdülaziz'in aynı zamanda bilgin bir şeyh olduğu ve Konya'da bir Mescid'i bulunduğu (Varak: 15/b ve devamı) kaydedilmektedir. Aksaraylı Kerimüddin Mahmud'un (Müsameret'ül-Ahyar) adlı eserinde de, Alâeddin Keykubâd III. in zamanında, müstevfîlik (maliye nazırı) makamına Abdülaziz adında cahil bir adamın getirildiği kaydı vardır (Terc: M.N. Gençosman, Selçukî Devletleri tarihi, s. 288, Ank. 1943). Birinin bilgin bir şeyh, diğerinin cahil bir adam dediği, Alâeddin Keykubad III. in veziri Abdülaziz'in iki ayrı kişi olup olmadığı tetkike değer bir konu olmakla beraber, Osman Gazi'nin kainpederi olduğu ifade edile şeyh Abdülaziz'in, yukarıda bahis konusu ettiğimiz, Keykâvus zamanında yaptırılan Mescidin banisi olduğu da düşünülebilir. Elimize geçen çini kitabe noksan olduğu için asıl banisinin adı bulunamamıştır.

Resim 1 — Konya'da Abdülaziz mescidi

④ Konya Abdülaziz Mescidi

Mihrap · M: 1/50

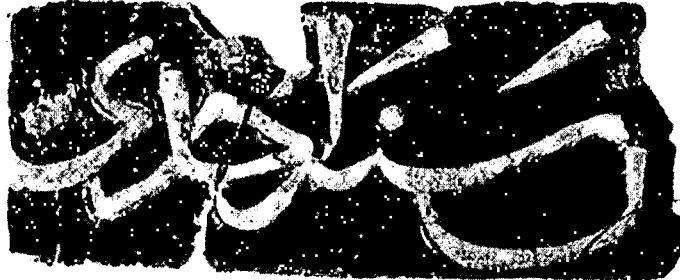
Resim 2 — Abdülaziz mescidi plâni

- 1

- 2

- 3

Resim 3 — Abdülaziz mescidine ait çini kitabe parçaları.

